

Dominik Mączyński

architekt

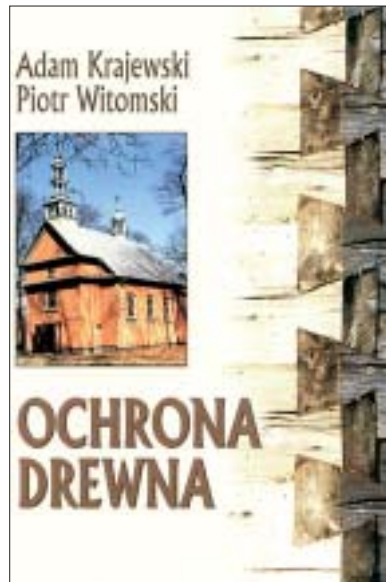
Krajowy Ośrodek Badań i Dokumentacji Zabytków

ADAM KRAJEWSKI, PIOTR WITOMSKI, „OCHRONA DREWNA”**Wyd. SGGW, Warszawa 2003, s. 271, rys. 31, fot. 89, tab. 4, schematów 8**

Publikacja ma charakter skryptu akademickiego. Powstała z potrzeby zbiorczego ujęcia i aktualizacji materiałów do ćwiczeń w zakresie ochrony drewna ze studentami Wydziału Technologii Drewna SGGW na studiach dziennych, zaocznych oraz na kierunku konserwacja drewna zabytkowego. Korzystać z niej mogą także pracownicy przedsiębiorstw budowlanych, specjaliści Wojewódzkich Urzędów Ochrony Zabytków, pracownicy muzeów, a także inne osoby zajmujące się drewnem w działalności zawodowej czy artystycznej. Opracowując skrypt dla tak szerokiego kręgu odbiorców, autorzy jedynie marginalnie zasygnalizowali problematykę ochrony drewna w lesie.

Wprowadzenie do poruszanej tematyki zawiera klasyfikację czynników degradacji drewna oraz informacje o uwarunkowaniach naturalnej jego trwałości. Wiele uwagi poświęcono następnie czynnikom biologicznym, stwarzającym w naszym klimacie szczególne zagrożenie dla drewna – grzybom i owadom. Dokonano przy tym podziału omawianych gatunków, stosownie do ich znaczenia gospodarczego, na organizmy powodujące szkody na surowcu znajdującym się w różnym stanie wilgotnościowym oraz na organizmy niszczące drewno w konstrukcjach i wyrobach. W tym ostatnim przypadku szkodliwe gatunki owadów podzielono wstępnie na grupy związane z typowymi materiałami: drewnem suchym, drewnem zawilgoconym i zagrzybionym, a także materiałem przerobionym, zawierającym pozostałości kory.

Przedstawiono też owady wprowadzone do konstrukcji

wraz z drewnem zasiedlonym już jako surowiec oraz gatunki powodujące zniszczenia konstrukcji poprzez drażnienie gniazd lub kryjówek. Takie potraktowanie dość licznej grupy szkodników jest bardziej dostępne dla czytelnika nie będącego biologiem, niż systematyzacja dość obszernej grupy organizmów na zasadzie podziałów taksonomicznych według rzędów i rodzin. Jednocześnie daje większe możliwości przekonania czytelnika o perspektywach bardzo skutecznej ochrony drewna, tkwiących w profilaktyce budowlanej, selekcji surowca czy niektórych aspektach jego obróbki. Wiele uwagi poświęcono przy tym zniszczeniom drewna w obiektach zabytkowych, co wydaje się być ważne wobec braku monografii poświęconej wyłącznie tej tematyce.

W publikacji stosunkowo dużo miejsca poświęcono ogólnym wiadomościom dotyczącym biologii i fizjologii grzybów

i owadów. Szczególnie wyczerpująco – w ramach stosunkowo skromnych możliwości, jakie stwarza konwencja skryptu – ukazano najnowsze teorie rozkładu drewna przez mikroorganizmy. Czytelnik zyskał zatem możliwość pogłębienia wiedzy na ten temat bez konieczności prowadzenia uciążliwych często poszukiwań w polskim i obcojęzycznym piśmiennictwie lub pominięcia tych zagadnień, jeśli interesują go wyłącznie symptomy rozkładu drewna, cechy umożliwiające identyfikację poszczególnych gatunków grzybów oraz określenie stopnia zagrożenia.

Autorzy w przystępny sposób omawiają także kwestie zagrożenia drewna w konstrukcjach i wyrobach przez termyty oraz zwierzęta morskie. Tematyka ta zyskuje u nas na znaczeniu chociażby z powodu przystąpienia Polski do Unii Europejskiej i wynikających z tego faktu powiązań.

O ile zniszczenia powodowane przez termyty oraz sposoby przeciwdziałania im były już opisywane w podręczniku i atlasie autorstwa prof. dr. hab. Jana Dominika i prof. dr. hab. Jerzego R. Starzyka, to szkody powodowane przez zwierzęta morskie stanowią tematykę niemal nieznaną nawet dla specjalistów zajmujących się w Polsce ochroną i konserwacją drewna. Na świecie ochrona drewna przed termitami oraz morskimi małżami i równonogami ma bardzo duże znaczenie, o czym świadczy liczba corocznie ukazujących się publikacji temu poświęconych. Tymczasem w polskich opracowaniach naukowych często brakuje nawet prawidłowego nazewnictwa

organizmów atakujących drewno znajdujące się w kontakcie z wodą morską. Omawiana publikacja wypełnia braki istniejące na naszym rynku wydawniczym.

Uszkodzenia drewna przez dzięcioły, tak charakterystyczne dla naszego kraju, pozostawały dotąd niedostrzeżoną kwestią, choć jest ona specyficznym zjawiskiem ze względu na naszą tradycję budowlaną. Ta luka również została uzupełniona.

Najgroźniejszy spośród abiotycznych czynników niszczących drewno, jakim jest ogień, został omówiony bardzo krótko. Z punktu widzenia czytelników zainteresowanych ochroną zabytków przed tym żywiołem, ciekawą informacją mogłoby być podanie danych, dotyczących strat w zabytkach naszej drewnianej architektury sakralnej oraz budynków zgromadzonych w skansenach.

Rozdział dotyczący chemicznych środków ochrony drewna, zwanych impregnatami, wyjaśnia

i rozwija wcześniej pojawiającą się w publikacji terminologię. Niewątpliwie w podręczniku akademickim powinien być szerzej rozbudowany, ale omawiane opracowanie jest tylko skryptem, stąd taka lapidarność ma swoje usprawiedliwienie. W zwięzły i przejrzysty sposób omówiono klasyfikację impregnatów, symbolikę stosowaną w przemysłowych środkach ochrony drewna oraz najważniejsze grupy toksycznych substancji wchodzących w skład preparatów. W rozdziale tym podano również sporo wiadomości dotyczących środków do gazowania drewna. Ta grupa substancji czynnych znajduje coraz szersze zastosowanie w ochronie dóbr kultury, zarówno w przypadkach obiektów architektonicznych, jak i zbiorów muzealnych. Bywa ona na ogół marginalnie traktowana w większości publikacji, dlatego z uznaniem należy przyjąć informacje zebrane na ten temat przez autorów omawianego skryptu.

W skróty sposób omówiono mechanizmy wnikania ciekłych preparatów do drewna, klasy środowisk zagrożenia i metody nasycania. Przedstawiono również sposoby zwalczania owadów i grzybów przy użyciu metod fizycznych, które stosowane są na szerszą skalę w praktyce. Należą do nich wysoka temperatura i promienie gamma. Pierwszy czynnik fizyczny znalazł dotąd zastosowanie głównie w dezynsekcji drewnianych konstrukcji budowlanych, zwłaszcza w Danii i Niemczech. Drugi stosowany jest w konserwacji zabytków, szczególnie we Francji i Czechach, a ostatnio coraz częściej w Polsce, dzięki działalności Międzyresortowego Instytutu Techniki Radiacyjnej Politechniki Łódzkiej.

Przedstawiony skrypt można uznać za ważną i potrzebną publikację z nowymi elementami w naszym piśmiennictwie.

ADAM KRAJEWSKI, PIOTR WITOMSKI, "THE PROTECTION OF TIMBER"

Wyd. SGGW, Warszawa 2003, 271 pp., 31 fig., 89 photos, 4 tables, 8 schemes

An introduction to topics associated with the correct recognition of damage incurred to timber – a material universally applied in construction.

The authors proposed methods of countering the biological corrosion of timber, produced by fungi and insects. The publication contains, i. a. the proper names of

organisms attacking timber and information about the use of impregnants, with considerable attention paid to affected historical monuments.

Katarzyna Sadowska-Mazur

etnolog

Krajowy Ośrodek Badań i Dokumentacji Zabytków

SZLAKAMI ARCHITEKTURY DREWNIANEJ

Po wstąpieniu Polski do Unii Europejskiej wiele się w naszym kraju zmieniło. Dzięki różnego rodzaju programom pomocowym i nowym możliwościom uzyskania dodatkowych środków na dofinansowanie planowanych lub już rozpoczętych

przedsięwzięć władze poszczególnych gmin, powiatów czy województw zaczęły zwracać większą niż dotychczas uwagę na ich potencjał turystyczny i podejmować próby wykorzystania go w promocji podlegających im terenów.

Jednym ze sposobów na rozreklamowanie regionu stało się wytyczanie tzw. szlaków tematycznych. Trasy takie powstają nie tylko z myślą o miłośnikach zabytków, ale mają również za zadanie uczyć, informować i przy okazji promować walory